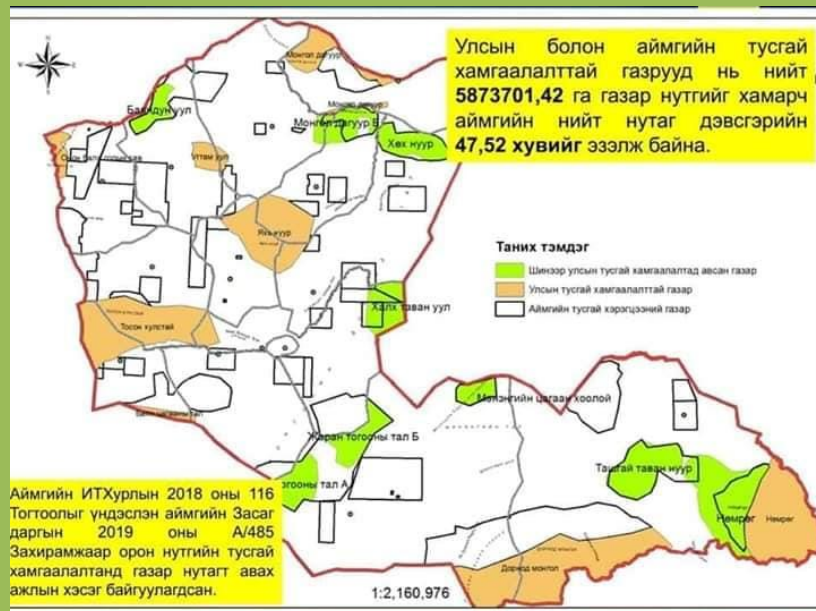

ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ГАЗАР ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ШИЙДВЭР, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА НЬ ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НИЙЦСЭН ЭСЭХ

НИЙЦЛИЙН АУДИТЫН ДҮНГЭЭС

Иргэнд гэр бүлийнх нь хэрэгцээнд зориулан газар эзэмшүүлэх шийдвэрийн дагуу гэрчилгээ олголт сумдад хангалтгүй байна.

Матад сумын төвд иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын эзэмшлийн газруудтай давхцуулж ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл олгосон байна.

Аудитын дүгнэлтээс, 2021 он

ГАРЧИГ

“ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ГАЗАР ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ШИЙДВЭР, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА НЬ ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НИЙЦСЭН ЭСЭХ” НИЙЦЛИЙН АУДИТ

1. Газар зохион байгуулалтын жилийн төлөвлөгөөг аргачлалын дагуу боловсруулахгүй байна.
2. Аудитын ерөнхий дүн
3. Газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг бүрэн мөрдөж ажиллаагүй
4. Орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлэх газрын төлбөрийн орлогыг бодитой тооцоогүй байна.
5. Матад сумын төвд иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын эзэмшлийн газруудтай давхцуулж ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл олгосон байна.
6. Аудитын дүгнэлт, зөвлөмж

ДОРНОД АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

Хаяг: Дорнод аймаг, Хэрлэн сумын VII баг,
аймгийн ЗДТГ-ын 2-р байр, 1, 2 давхарт

Утас: 7058-4203, 7058-4204

Цахим шуудан: dornod@audit.gov.mn

<http://audit.mn/>

“ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ГАЗАР ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ШИЙДВЭР, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА НЬ ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НИЙЦСЭН ЭСЭХ” НИЙЦЛИЙН АУДИТЫН ТАЙЛАНГААС

ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ЖИЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ЗАРИМ СУМД ХОЛБОГДОХ АРГАЧЛАЛЫН ДАГУУ БОЛОВСРУУЛААГҮЙ БАЙНА.

Аймгийн хэмжээнд 2019-2020 онуудад иргэнд гэр бүлийнх нь хамтын хэрэгцээнд зориулан 229 нэгж талбарт 119.7 га газрыг эзэмшүүлсэн байна.

СУМДЫН ИТХ НЬ ТУХАЙН ЖИЛИЙН ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД НЭМЭЛТ ӨӨРЧЛӨЛТИЙГ УДАА ДАРАА ОРУУЛЖ БАЙНА.

д/д	Сумдын нэрс	Газар зохион байгуулалтын жилийн төлөвлөгөөнд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан тоо	
		2019 он	2020 он
1	Баяндун	1	2
2	Баянтүмэн	2	1
3	Баян-Уул	2	1
4	Хөлөнбуйр	2	2
5	Хэрлэн	3	2
6	Матад	2	1

Газар зохион байгуулалтын жилийн төлөвлөгөөг холбогдох аргачлалын дагуу боловсруулсан эсэхийг шалгахад Матад, Чойбалсан, Сэргэлэн сум багийн

иргэдийн нийтийн хурлын тогтоол, сумын газар зохион байгуулалтад иргэдийн өгсөн санал хурлын тэмдэглэл, иргэдээс санал авсан баримтын бүрдэл хангалтгүй байна.

“ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ГАЗАР ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ШИЙДВЭР, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА НЬ ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НИЙЦСЭН ЭСЭХ” НИЙЦЛИЙН АУДИТЫН ТАЙЛАНГААС

АУДИТЫН ЕРӨНХИЙ ДҮН

АЙМГИЙН ХЭМЖЭЭНД 2019-2020 ОНУУДАД ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД 150 НЭГЖ ТАЛБАРТ 649.3 ГА ГАЗРЫГ ЭЗЭМШҮҮЛСЭН БАЙНА.

ИЛРҮҮЛСЭН АЛДАА,
ЗӨРЧИЛ

ГОЛ ЗӨРЧИЛ: 6 АЛБАН ШААРДЛАГА /568.0 САЯ ТӨГРӨГ/

Мөнгөн дүн:
817.0 сая төгрөг

- Баян-Уул суманд гэр бүлийн хэрэгцээнд үнэ төлбөргүй эзэмшүүлэх газрын хэмжээг хэтрүүлэн олгосон. /36.0 сая төгрөг/
- Халхгол суманд дуудлага худалдаа зохион байгуулахгүй газар эзэмшүүлсэн. /20.0 сая төгрөг/

- Матад суманд татан буугдсан ААН-ын газрыг иргэнд үнэ төлбөргүй шилжүүлсэн. /21.6 сая төгрөг/
- Сэргэлэн суманд газрын төлбөр төлөөгүй, зориулалтын дагуу ашиглаагүй нийт 1.8 га газар / 24.3 сая төгрөг/

- Чойбалсан сум 2019 оны газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг хэрэгжүүлээгүй, анхан шатны баримтын бүрдэл хангалтгүй.
- Дашбалбар суманд Угтамын байгалийн нөөц газраас оруулж ААН-д олгосон / 466.1 сая төгрөг/

АУДИТЫН ДҮГНЭЛТ:

1. Газар зохион байгуулалтын жилийн төлөвлөгөөг зарим сумд холбогдох аргачлалын дагуу боловсруулаагүй байна.
2. Иргэнд гэр бүлийнх нь хамтын хэрэгцээнд зориулан газар эзэмшүүлэхдээ хуульд заасан хэмжээг барьж ажилласан байна.
3. Иргэнд гэр бүлийнх нь хамтын хэрэгцээнд зориулан газар эзэмшүүлэх шийдвэрийн дагуу гэрчилгээ олголт сумдад хангалтгүй байна.
4. Газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөөг бүрэн мөрдөж ажиллаагүй байна.
5. Иргэн, хуулийн этгээдэд газар эзэмшүүлэх, ашиглуулах газрын дуудлага худалдааг хууль, журмын дагуу зохион байгуулсан байна.
6. Усан сан бүхий газар болон тусгай хэрэгцээний газарт хууль тогтоомж зөрчиж газар эзэмшүүлж ашиглуулахаар газар олгоогүй байна.
7. Орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлэх газрын төлбөрийн орлогыг бодитой тооцоогүй байна.
8. Газар зохион байгуулалтын жилийн төлөвлөгөөнд тусгагдсан байршилд иргэн, хуулийн этгээдэд газар ашиглуулахаар олгосон байна.
9. Матад сумын төвд иргэн, аж ахуй нэгжид ногдуулсан газрын төлбөрийг бүрэн барагдуулаагүй байна.

“ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ГАЗАР ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ШИЙДВЭР, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА НЬ ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НИЙЦСЭН ЭСЭХ” НИЙЦЛИЙН АУДИТЫН ТАЙЛАНГААС

ГАЗАР ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ БҮРЭН МӨРДӨЖ АЖИЛЛААГҮЙ БАЙНА.

Газар зохион байгуулалтын жилийн төлөвлөгөө нь дээрх төлөвлөгөөнүүдтэй уялдсан байх шаардлагатай ч газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө нь хэт ерөнхий байгаа бөгөөд тус төлөвлөгөөг үндэслэн хийсэн **хэсэгчилсэн төлөвлөгөө байхгүй** байна

Газрын хэмжээ /га/	Захирамжаар олгосон газрын зориулалт	Чойбалсан хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөний үүрэг зориулалтын бүс
0.04	Орон сууц	Нийгэм соёлын үйлчилгээний бүс
0.52	Албан контор	Жижиг дунд үйлдвэрлэлийн бүс
0.189	Мах боловсруулах үйлдвэр	Хэрлэн голын ай сав бүс
1	Төмс, хүнсний ногоо	Хэрлэн голын ай сав бүс
0.35	Мах боловсруулах үйлдвэр	Хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх бүс
0.06	Худалдаа үйлчилгээ	Нийтийн эзэмшлийн талбай
2.159		

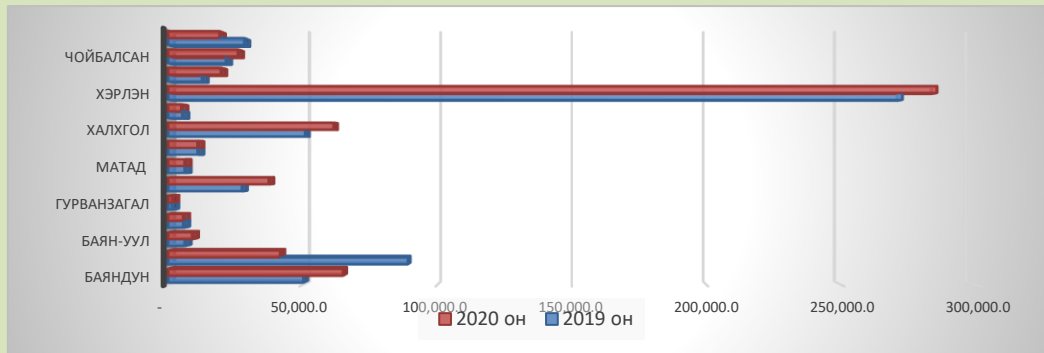
ЧОЙБАЛСАН ХОТЫН ХӨГЖЛИЙН ЕРӨНХИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ҮҮРЭГ ЗОРИУЛАЛТЫН БҮСИЙГ МӨРДӨЖ АЖИЛЛАХГҮЙ БАЙНА.

“ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ГАЗАР ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ШИЙДВЭР, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА НЬ ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НИЙЦСЭН ЭСЭХ” НИЙЦЛИЙН АУДИТЫН ТАЙЛАНГААС

ОРОН НУТГИЙН ТӨСӨВТ ТӨВЛӨРҮҮЛЭХ ГАЗРЫН ТӨЛБӨРИЙН ОРЛОГЫГ БОДИТОЙ ТООЦООГҮЙ БАЙНА.

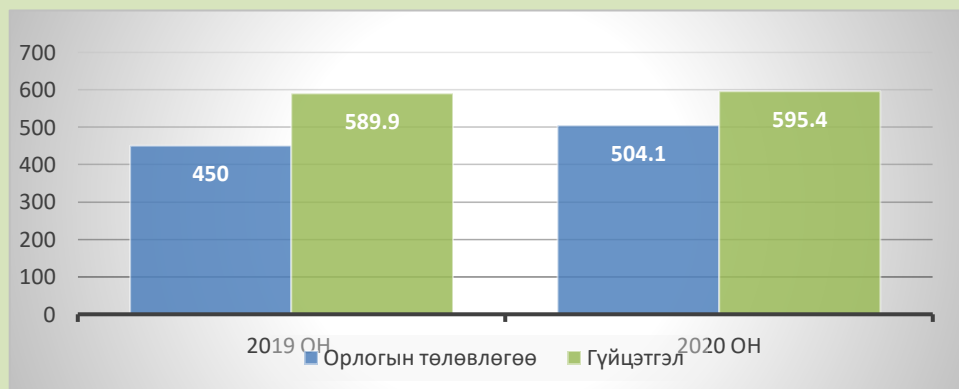
Сумдын 2019-2020 оны газрын төлбөр ногдуулалтыг графикаар харуулбал дараах байдалтай байна.

Дорнод аймгийн газрын нэгдмэл сангийн тайлангийн төлбөрийн ногдуулалтыг аймгийн ИТХ-ын 2019-2020 оны төсөв баталсан тогтоолтой харьцуулж хүснэгтээр харуулбал

	Төлбөр ногдуулалт /сая.төг/	Орлогын төлөвлөгөө /сая.төг/	Зөрүү	Зөрүү хувиар
2019 он	589.9	450.0	139.9	24
2020 он	595.4	504.1	91.3	15

Аймгийн газрын төлбөрийн ногдуулалт, орлогын төлөвлөгөөг графикаар харуулбал дараах байдалтай байна.

Дээрх хүснэгт болон графикаас харахад газрын төлбөрийн төлөвлөгөөг тухайн онд төлбөл зохих бодит ногдуулалтаас багаар төлөвлөн аймгийн ИТХ-аар батлуулсан байна. Газрын төлбөрийн орлогын төлөвлөгөөг 2019 онд төлбөл зохих бодит ногдуулалтаас 24.0 хувиар буюу 139.9 сая төгрөгөөр, 2020 онд бодит ногдуулалтаас 15.0 хувь буюу 91.3 сая төгрөгөөр тус тус багаар төлөвлөж аймгийн ИТХ-аар батлуулсан байна. Цаашид газрын төлбөрийн орлогын төлөвлөгөөг **төлбөл зохих бодит ногдуулалтаар төлөвлөж байх шаардлагатай байна.**

“ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ГАЗАР ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ШИЙДВЭР, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА НЬ ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НИЙЦСЭН ЭСЭХ” НИЙЦЛИЙН АУДИТЫН ТАЙЛАНГААС

МАТАД СУМЫН ТӨВД ИРГЭН, АЖ АХУЙ НЭГЖ, БАЙГУУЛЛАГЫН ЭЗЭМШЛИЙН ГАЗРУУДАЙ ДАВХЦУУЛЖ АШИГЛАЛТЫН ТУСГАЙ ЗӨВШӨӨРӨЛ ОЛГОСОН БАЙНА.

The
RULES

Матад сумын төвд иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын эзэмшиж, өмчилж авсан газруудтай давхцуулж Ашигт малтмал, газрын тосны газраас 2019 онд “Талын жигүүр” ХХК-д ашиглалтын тусгай зөвшөөрөл олгосон байна

Энэ нь сумын иргэд, аж ахуй нэгж байгууллагуудын эрх ашгийг хөндсөн шийдвэр тул Матад сумын Засаг дарга Байгаль орчин аялал жуулчлалын сайд болон холбогдох яам, газруудад “Талын жигүүр” ХХК-ний ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг цуцлуулахаар албан бичиг хүргүүлсэн байна.

Ашигт малтмал, Газрын тосны газраас Матад сум дахь тухайн ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг цуцлах боломжгүй гэсэн хариуг Матад сумын Засаг даргад ирүүлсэн байна.

Матад сумаас уг ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийг цуцлуулах талаар шүүхийн байгууллагад хандсан бөгөөд шүүхээр хэрэг маргаан эцэслэн шийдвэрлэгдээгүй байна.

“ИРГЭН, ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ГАЗАР ЭЗЭМШҮҮЛЭХ, АШИГЛУУЛАХ ШИЙДВЭР, ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА НЬ ГАЗРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НИЙЦСЭН ЭСЭХ” НИЙЦЛИЙН АУДИТЫН ТАЙЛАНГААС

АУДИТЫН ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ

ЗӨРЧИЛ ШИЙДВЭРЛЭЛТ

Аудитаар нийт **817.0** сая төгрөгийн зөрчил илэрснээс зөрчил арилгах **568.0** сая төгрөгийн **6** албан шаардлага, **249.0** сая төгрөгийн **3** зөвлөмж өглөө.

АЙМГИЙН ЗАСАГ ДАРГА БОЛОН ГХБХБГ-ЫН ДАРГАД

- Газар зохион байгуулалтын ерөнхий төлөвлөгөө болон Чойбалсан хотын ерөнхий төлөвлөгөөтэй уялдуулж хэсэгчилсэн төлөвлөлтүүдийг боловсруулах.
- Газрын төлбөрийн орлогыг тооцохдоо тухайн жилийн газрын төлбөрийн ногдуулалтаар төлөвлөж байх.
- Аудитын тайланг сумдын Засаг дарга нарт танилцуулан, чиглэл өгч ажиллах.